

»STRANDBAKKEN VED EGELØKKE« OG »HAVET«

Textkritiske Studier i et Par af Grundtvigs Ungdomsdigte.

Af *Gustav Albeck*.

I Juli 1807 foretog N. F. S. Grundtvig en »Lystreise«, som han selv kalder den (MM, p. 282), hjem til Udby — og vendte derfra tilbage til Egeløkke i Begyndelsen af August samme Aar. Der er ikke bevaret Breve eller Dagbogsoptegnelser fra denne Gr.s Afstikker til Hjemmet; men Rejsen har sat Spor i hans Forfatterskab. Den har inspireret de fire første Digte i »Saga«, Nytaarsgave fra 1812, de Poesier, der gaar under Navnene »Strandbakken ved Egeløkke«, »Maribo«, »Gunslev Have« og »Vordingborg«; men ogsaa Digtet »Havet«, der i »Saga« er skilt ud fra den planlagte Cyklus, »Rejsen Sommeren 1807«¹⁾, har genetisk Forbindelse med denne.

Selv siger Gr. om de her nævnte — og andre — af »Saga«s Digte, at de fleste »ere fra Klædningens Side ny ...«²⁾. Oplysningens Rigtighed lader sig konstatere, for saa vidt som der blandt Gr.s Papirer er bevaret Udkast til nogle af Digtene. Det gælder »Strandbakken ved Egeløkke«, »Maribo« og »Havet«. I det følgende skal der gøres et Forsøg paa at kaste nyt Lys over det første og det sidste af disse tre Digte.

I.

Sv. Grundtvig kendte de bevarede Papirer, men gjorde ikke nærmere Rede for deres Karakter i de indledende Kommentarer til »Strandbakken ved Egeløkke« (PS, I, p. 338) og »Havet« (ibid. p. 360). Det hedder om Udkastene til »Strandbakken ved Egeløkke«, at der »haves endnu tre ældre Former i Forfatterens Haandskrift ... og det ses ... at disse Digte³⁾ i deres trykte Form ere stærkt omarbej-

1) De fire førstnævnte Digte staar i »Saga« i nævnte Rækkefølge, p. 53—70, medens »Havet« først er placeret p. 142—148.

2) »Saga«, Fortale p. XXI.

3) Sv. Gr. bruger Flertalsformen, fordi han ogsaa omtaler Udkastet til Digtet »Maribo«.

dede og udvidede«. Om »Havet« hedder det: »Bevarede Rester af Forfatterens Haandskrift vise, at dette Digt oprindeligt udgjorde en Del af Digtet Nr. 74 . . .«, ☉: »Strandbakken ved Egeløkke«.

Begtrup har optrykt det formentlig ældste Udkast til »Strandbakken ved Egeløkke« i US, II, p. 84—86, med den Motivering, at »dette ældre Digt sætter enkelte Afsnit af det berømte Kvad fra 1811 i et klarere Lys . . .«. Da Haandskriftets første Blad er molesteret, erstattede Begtrup i sit Optryk de 16 første — kun delvis bevarede — Linier med den omarbejdede Indledning til et yngre Udkast til Digtet. I sin Grundtvig-Monografi har Rønning (II, 1, p. 27 f.) trykt en af Sv. Gr. restitueret Text.

Sv. Gr. har paa en Afskrift af Førsteudkastet til »Strandbakken ved Egeløkke« (fasc. 386, Nr. 1) skrevet: »vistnok fra 1808«. Hos Begtrup hedder det uden Forbehold, at »det ældre Digt (☉: Førsteudkastet) findes i Haandskrift fra 1808«.

En mere indgaaende Undersøgelse af de genetiske Problemer omkring »Strandbakken ved Egeløkke« er meddelt af *Frederik Nielsen* i en Afhandling i Gads danske Magasin 1948, p. 514 ff.⁴⁾.

Hans Betegnelse og Placering af de af Sv. Gr. nævnte »tre ældre Former« af »Strandbakken ved Egeløkke« kan sammenfattende opstilles som følger:

- A 1: Førsteudkastet — med Overskrifterne: »Rejsen Sommeren 18(07)« — »Egeløkke« —
 A 2: revideret og forkortet Gengivelse af Førsteudkastet — med Titelen »Egeløkke« af Sv. Gr. (i Papirerne opr. dateret 1810, men rettet til 1811).
 B: et »omarbejdet« Digt med Overskrifterne: »1807«, »Egeløkke«, »Strandbakken ved Egeløkke«. Digtets 17 første Linier med faa Ændringer identiske med Indledningen til den trykte Form af »Strandbakken ved Egeløkke«, »Saga«, 1812. Resten af Læggets Text genfindes (delvis og noget ændret) i Digtet »Havet«, »Saga« 1812, PS, I, p. 360—361¹⁸ og p. 364²⁷⁻²⁸.

Frederik Nielsen fremhæver, at hverken A1 eller A2 har noget kristeligt Præg. Heller ikke i det omhandlede Læg, der rummer B-Texten, spores nogen kristelig Forkyndelse. Derimod kommer en saadan kraftigt til Udtryk i Digtet »Havet« (i »Saga«, 1812), til hvilket B-Textens sidste Dele var Udkast. Men det sker ved Ændringer og i store Tildigtninger. Nogen præcis Datering af den endelige Udarbejdelse af »Havet« indlader Dr. Nielsen sig ikke paa, men i en Parentes (p. 517) »forudsætter« han, »at »Havet« (☉: Trykket i »Saga«) er skrevet før den endelige redaktion af »Strandbakken« . . .« I sin

⁴⁾ *Frederik Nielsen*: Den unge Grundtvig, Smaa kommentarer til en essaysamling, Gads dsk. Mag. 1948, p. 508—518.

Analyse af det trykte Digt peger han desuden paa, at den Dommegsprædiken, som Digtet rummer, og som ikke findes i B-Texten, »meget vel kan gælde det nydelseliv, som Grundtvig ogsaa kendte fra Langeland« (p. 516). Det er ikke ganske klart, om Dr. Nielsen hermed vil antyde Muligheden af, at »Havet« i sin endelige Form kan stamme helt fra Egeløkke-Tiden, eller blot at Affattelsen af dette Digt repræsenterer et ældre Trin i Digterens Udvikling end den endelige Udformning af »Strandbakken ved Egeløkke«. Det sidste er dog nok det mest sandsynlige.

Udgangspunktet for Dr. Niensens Undersøgelse var den Nytolkning, som Biskop Scharling i sin store Bog om Grundtvig og Romantiken havde givet af det berømte Afsnit i »Strandbakken ved Egeløkke«, der indledes med Ordene:

Aanden oplukked sit Øie,
Saae sig paa Afgrundens Kant . . .

Efter Scharlings Opfattelse er Grundtvigs parallelle Opstilling af de Steder, hvor Digteren »fandt« Gud, ikke et Udtryk for en romantisk Totalitetsfølelse, men Skildringen af en Trinrække i Gr.s Udvikling. Heroverfor fastholder Dr. Nielsen — efter min Mening med Rette — den gængse Opfattelse, idet han fremhæver det Skær af Samtidighed, som Gr. har lagt ind i Partier af Digtet (»Alt udi tredie Sommer / Vandrer jeg sorgfuld paa Ø«) samt den Kendsgerning, at Gr. lader Digtet tone ud i Strofer, der findes allerede i Digtets ældste Form (A1 og A2), og som tydeligt omhandler Sommerrejsen 1807.

Resultatet af sine Undersøgelser af det berømte Digts Genesis sammenfatter Dr. Nielsen i følgende Linier:

»Grundtvig er ikke tilfreds med A1 og omarbejder det, men kan ikke komme bort fra det een gang skrevne, kun ubetydelige ændringer kommer til veje⁵⁾. Saa forsøger han endnu engang og med større held, digtet bliver helt nyt⁶⁾, han skriver en indledning, der skildrer stedet (betegnende nok staar han og ser over mod Fyn, hvor den elskende befinder sig), men saa bliver associationerne levende, han oplever havet og Guds vælde; ser pludselig, at han var ved at gaa aandelig til grunde, fordi han forlystede sig ved muld⁷⁾. (Vi forudsætter, at »Havet« er skrevet før den endelige redaktion af »Strandbakken«, atter mangler trykmanuskriptet). Da han derefter gaar i gang med digtet, benytter han af B blot de indledende 17 linjer og af A1 og A2 nogle linjer til de to sidste strofer; ind mellem den indledning og slutning lægger han saa de nye linjer, der udtrykker hans dom over sig selv, og skildrer

⁵⁾ A 2.

⁶⁾ B.

⁷⁾ Hentyder til et Par Linier i den trykte Form af »Havet«: »Naar vi ved Muld os forlyste / Da er det aandige dødt« (PS, I, p. 365).

hans redning fra aandelig død paa Egeløkke. Han har ved denne nedskrivning haft stor hjælp af sine dagbøger; der er linjer derfra, der stemmer næsten verbalt overens med digtet. Det nye i det: det, som viser dets sene affattelse, er selve hans holdning. Den ro, hvormed han overskuer sin situation i 1807, er udtryk for, at han har den paa afstand. Men han har ikke bevidst søgt at ændre paa sin situation fra dengang . . .«

Som Dr. Nielsen her fremstiller det berømte Digts Tilblivelses-historie, saadan som den afspejler sig i det bevarede Kladdemateriale, opnaar han et smukt og æstetisk tiltalende Resultat. A1 og A2 repræsenterer et Stadium, hvor Gr. endnu er indfanget af Asarusen (begge Texter indledes med Apostrofen: »As eller Jette . . .« og savner kristeligt Præg). I B (som Dr. Nielsen i for høj Grad identificerer med »Havet«) »ser vi bogstavelig talt Grundtvig gribe bibelen«⁸⁾ og hører som en Genklang af hans langlandske Moralprædikener. Men i det endelige Digt skuer Skjalden i ophøjet Ro tilbage paa sine Oplevelser og genskaber Stemningen fra Egeløkke endog ved Brug af sine Dagbogsoptegnelser. »Strandbakken ved Egeløkke« udtrykker en dom,« skriver Dr. Nielsen, »der viser, at digtet er skrevet paa et senere tidspunkt — ikke ved dommens præmisser, men ved den overlegenhed, hvormed den fældes. Digtet vil ikke give en skildring af hans udvikling efter Egeløkke-tiden, men røber den indirekte.« (p. 518).

Jeg er, som allerede nævnt, ikke uenig med Dr. Nielsen i denne sidste Konklusion, som især vender sig mod Biskop Scharlings Forsøg paa at nytolke Digtets selvbekendende Afsnit. Jeg er ogsaa enig med Forfatteren i, at Gr. ser det som sit Maal at give Digtet Præg af Samtidighed med de Oplevelser, det skildrer. Og jeg har paa ingen Maade i Sinde at underkende Værdien af, at Dr. Nielsen har fremdraget og undersøgt det bevarede Kladdemateriale. Blot er det min Opfattelse, at dette endnu ikke er tilstrækkelig oplyst og kommenteret, og at man ved at grave lidt dybere, kommer til et sandere, mere nuanceret Syn paa Digtets Udviklingshistorie.

II.

Det har næppe bidraget til at skabe Klarhed i Problemerne, at Sv. Grundtvig, der var den første, som omtalte det bevarede Haandskriftsmateriale, talte om »tre ældre Former« af »Strandbakken ved Egeløkke«, og i Kommentaren til »Havet« i PS, I, skrev, at »bevarede

⁸⁾ Jf. Linjerne i »Havet« (PS, I, p. 362¹⁸⁻²⁰):

Svar mig Fornuft! — og derefter?

Tavs du dig piner. Giv Bibelen hid!

Rester af Forfatterens Haandskrift vise, at dette Digt oprindeligt udgjorde en Del af Digtet« (jf. ovenf. p. 22). Man faar derigennem det Indtryk, at »Havet« betegner et Mellemstadium i »Strandbakken«s Udviklingshistorie, en ændret Form af A-Texterne, fra disses Vej til Trykket i »Saga«. En nærmere Undersøgelse af det samlede Textmateriale viser imidlertid noget andet.

A 1: Texten er skrevet paa et hvidt Kvartlæg i Oktav (Fasc. 386, fol. 1r — 3v). Papirets Vandmærke forestiller en Kube og har desuden Bogstaverne G & H. Efter Afslutningen har Gr. anbragt Overskriften til det følgende Digt i Rejse-Cyklen: *Maribo*, men intet af selve Digtet. Ved en senere Lejlighed har han taget Lægget frem og benyttet Resten af dets ubeskrevne Blade til en (uafsluttet?) Afhandling med Overskriften *Ordbemærkninger*⁹⁾ (fol. 10v — 7r). Hentydninger i denne Afhandling til Fichtes »Reden an die deutsche Nation«, hvis Fortale er dateret April 1808, og som Gr. ikke kan have læst før tidligst om Efteraaret, har formodentlig inspireret Sv. Gr.s Datering af »Strandbakken«s Førsteudkast til 1808.

De Forskere, der tidligere har beskæftiget sig med Ms. til »Strandbakken«, har imidlertid overset en ikke uvæsentlig Detalje, en lille, men sigende Forskel i Ortografien i de to Texter, som Lægget rummer. I *Digtet* anvender Gr. Bogstavet j i Ord som *ej*, *Rejse*, *Høj* osv., medens han i *Ordbemærkninger* skriver *ei*, *Møie* osv. En Undersøgelse af Ortografien i Gr.s Breve viser, at han o. 1. Juli 1808 gaar over til at skrive *i* i Indlyd, hvor han tidligere en Overgang skrev *j*. Heraf følger, at A 1 kan være skrevet, mens Gr. endnu var Huslærer paa Egeløkke¹⁰⁾. Tidspunktet kan ikke fastsættes nøjere, men Indholdet berettiger til den Antagelse, at Digtet er skrevet i stor Nærhed af de Begivenheder, det skildrer, formentlig i Efteraaret 1807.

Digtet falder i følgende Afsnit:

- 1: Paakaldelsen af den As eller Jette, der binder Gr. til Langeland: »Løs nu de fængslende Baand . . .«
- 2: Begrundelsen for Paakaldelsen: Forældrenes Ønske om at se Gr. i Udby.
- 3: Gr. bliver hørt: »Alt stander jeg fri«.
- 4: Baandene beskrives:
 - a: »Karl! elskværdige Du etc.« (Eleven Carl Steensen de Leth).
 - b: »Du den vidunderlig Høje . . .« (Constance).
 - c: »I yndig(e) Høje og Dale . . .« (Naturen ved Egeløkke).
Gr. vredes over, at Naturen ikke har mægtet at holde paa Vennen Skovgaard, der har været paa Besøg hos ham paa Egeløkke, men er rejst igen.
- 5: Lovprisning af Skovgaard: »En Ven paa hvis Tro jeg vil sværge...«.
- 6: Konklusion: »Saa bort fra de Vange og Skove...«.
- 7: Slutstrofen: Afskeden med Haven og Løftet om at komme igen, inden Sommeren er forbi.

⁹⁾ Helge Toldberg: Grundtvig som Filolog, Kbh. 1946, p. 49—50.

¹⁰⁾ Gr. forlod Egeløkke i Slutningen af April 1808. I et Brev til Skovgaard af 4. Juni 1808 bruger Gr. endnu *j*. I et Brev til Broderen Otto (¹⁶/₇ s. A.) er Gr. gaet over til *i*-Formerne.

Hverken æstetisk eller logisk er A1 en dadelfri Frembringelse. Ligesaa interessant Digtet er takket være sit Indhold, der giver Bidrag til Gr.s Biografi, lige saa svagt er det som kunstnerisk Hele, ikke blot paa Grund af formel og stilistisk Ubehjælpssomhed, men først og fremmest fordi dets Hovedmotiv, det første Opbrud fra Egeløkke, forflygtiges. Fra at være anslaaet som et Afskedsdigt, Optakten til Sommerrejsen, er Digtet i 4. og 5. Afsnit godt paa Vej til at blive et Hyldestdigt til Bornholmeren Skovgaard, et Digt, hvis affektive Tyngdepunkt kommer til at ligge i Skildringen af Vennen og hans Betydning for Gr.s voksende Fortrolighed med Oldnorden:

En Ven ved hvis Tro jeg vil sværge
 En Ven paa hvis Ord jeg vil dø
 Han er fast som de knejsende Bjerge
 Der krandsede hans Fædreneø
 En Ven, ved hvis Side henrunde
 I Alderens tidlige Vaar
 De sidste lyksalige Aar.

Til Oldtidens hellige Lunde
 Jeg fulgte hans stræbende Aand
 Han aabned mit lukkede Øje
 Og viste mig Vejen saa nøje
 Med Edda og Snorro i Haand
 For favnende Vennen at møde
 Han for over Land over Sø
 Fra Jotlands det nordlige Øde
 Til Lavinds sødtstilende Ø.

Med et voldsomt Ryk vender Gr. i 6. Afsnit tilbage til Afskeds-motivet uden at have bemærket, at det tredje og sidste Baand, der har kunnet holde ham tilbage paa Egeløkke, ikke, som han med — paa-taget — romantisk Holdning har søgt at skildre det, har været Naturen (Skoven og Havet), men Ungdomsvennen. Var Skovgaard forblevet paa Egeløkke under Husfruen og Elevens Fynsrejse, var Gr. selvsagt ogsaa blevet. Men interessant og sigende er dette uforholdsmæssigt omfattende og patetiske Skovgaard-Afsnit. Det vidner om Dobbelttheden i Gr.s Tilværelse i disse Kriseaar, den voksende Spænding mellem hans erotiske Betagelse og det Kald til at blive »Nordens Digter«, den nordiske Mythologis Fortolker, som i Slutningen af 1807 meldte sig med stadig stigende Styrke⁴¹).

A 2: Teksten er skrevet paa et hvidt Kvartlæg i Oktav (Fasc. 386, fol. 13r—16v). Den følges af et uafsluttet Udkast til Digtet *Maribo*. Dette Ud-

⁴¹) jf. min Afhdl. Grundtvigs Vej til de norrøne Skrifter, Grundtvig-Studier 1953, p. 108 ff.

kast omfatter (med mange Rettelser og Varianter) Teksten, som den findes i US, II, p. 101—103,2, dog saaledes at Linierne US, II, p. 102,24—31 mangler. Papiret er af lignende Farve og Udseende som det, hvorpaa A1 er skrevet, men et Hjørne af et stærkt ornamenteret Vandmærke synes at dokumentere, at det hidrører fra et andet Fabrikat. Ortografien med Former som ei og Høie viser, at Ms. ikke kan være ældre end fra Juli 1808.

Ms. omfatter et Læg paa 4 Blade. Midt paa forreste Blad staar: *Minder og Sagakvad*. Bladet er iøvrigt ubeskrevet. A2 begynder paa Læggets andet Blad (p. 3) og har Overskriften: *Egeløkke* (1807).

Sv. Grundtvig har (med Blyant) opr. dateret Ms. til 1810, men rettet Aarstallet til 1811. Han har samtidig forsynet Læggets Titelblad med flg. Note: »Det er betegnelsen i »Saga« på hele rækken af personlige digte; denne afskr. da vel fra forberedelsen til nyårsgaven.«

Det er imidlertid ingenlunde sikkert, at Ms. hidrører fra de Maaneder i 1811, da Gr. gjorde Manuskriptet til »Saga« trykfærdigt. Titelen i »Minder og Sagakvad« findes sandt nok i »Saga«, men allerede i »Idunna« (1810) findes et Afsnit med Titelen »Sagakvad«, derimod ingen »Minder«. Og i »Saga«, der har Dobbelttitelen, træffer man kun »Minder« og (udover *Borup-Digtet*, som opr. har været en Del af det store Mindedig *»Udby Have«*) ingen Sagakvad. Forklaringen paa dette mærkelige Forhold er formentlig den, at Titelen »Minder og Sagakvad« i »Saga« er en Relikt fra den store Digtsamling (Nyaarsgave), som Gr. gjorde Forberedelser til allerede i Begyndelsen af 1810, men som havarede under Begivenhedernes voksende Tryk og splittedes op i »Idunna« og »Nytaarsnat« 1810 og »Saga« 1811. Er denne Forklaring rigtig, er A2 næppe yngre end fra Begyndelsen af 1810. For denne Datering taler ogsaa Bibeholdelsen af Apostrofen: »As eller Jette«. Grundtvig har i hvert Fald i »Kvædlinger« (1816), i Forbindelse med en Omtale af sit Sørgekvad over Prins Christian August, hævdet, at han (Gr.) aldrig siden (Juni 1810) har »talt om Asers Magt uden for at spotte den.«

Med sit Forsideblad fremtræder A2 som Begyndelsen til en Renskrift til en Cyklus eller Digtsamling. At Gr. sigter mod en Offentliggørelse ses ogsaa af de Udeladelser og Rettelser, han gør i A2 i Forhold til A1.

- 1: Paakaldelsen af As eller Jette, forkortet fra 12 til 10 Linier, stilistisk forbedret.
- 2: Begrundelsen for Paakaldelsen: uændret.
- 3: Udtrykket »Guderne spotte ej Faderens Raab« ændret til »*Himmelen* etc.«
- 4: a og b udeladt og erstattet med de upoetiske Linjer: »Hvad mig har fængslet og daaret / Det have Bølgerne baaret / Bort over Sø«.
- 5: De fire første Linier, hvori Gr. lover at sværge til Vennens Tro og dø paa hans Ord, er strøget. Enkelte Forkortelser og Rettelser i det bevarede Afsnit, f. Eks. rettes i de sidste Linjer *Jotland* til *Jylland* og *Lavinds sødtsmilende Ø* til *Langelands venlige Ø*.
- 6: udeladt.
- 7: Bevaret med enkelte stilistiske (syntaktiske og rytmiske) Ændringer, som — med en enkelt Undtagelse — genfindes i »Strandbakken etc.« i »Saga«.

Gr. har, da han skrev A2, ikke ønsket at delagtiggøre sine Læsere i sine Følelser overfor Carl Steensen de Leth og dennes Moder. Heller ikke har han haft Lyst til at staa ved sin sværmeriske Troskabsbekendelse til Skovgaards Ord og Meninger. Skovgaard var i 1804 blevet idømt Fængsel paa Grund af nogle kraftige kritiske Bemærkninger over for Enevoldsmagten i sit Skrift om Bornholm. Formodentlig har Gr. ikke villet udsætte sig for Censurens Vrede ved offentlig at bekende sig saa uforbeholdent til den Dømtes Ord og Tro. Derimod var han ikke bange for at vedstaa, hvad han rent fagligt og menneskeligt skyldte sin »tidligere Ungdoms eneste Ven«¹²⁾.

Rettelsen af *Guderne* til *Himmelen* kalder Frederik Nielsen for »typisk«, men tilføjer samtidig, at »heller ikke A2 har noget kristeligt præg«. Men mon ikke ogsaa denne Ændring er fremkaldt af en Smule Ængstelse ved Tanken om den forestaaende Offentliggørelse af Digtet? Udover Politicensuren havde den unge Gr. en anden Domstol, som han maaske havde endnu større Respekt for, den gamle Fader Johan i Udby. Gr. har i »Kvædlinger« bekendt, at han undlod at sende Faderen et Eksempplar af »Maskeradeballet« (1808) paa Grund af det schelling-paavirkede Udbrud: »Høje Odin! Hvide Krist! ... Begge Sønner af Alfader«¹³⁾. Det ligger nær at antage, at Gr. i Foraaret 1810, hvor Faderen havde fremsat det svært opfyldelige Ønske om at faa sin Søn som Kapellan til Udby, ikke vilde give Faderen unødigt Grund til Vrede eller Bekymringer. Man kan tilmed i denne Forbindelse pege paa, at det prekære Udtryk *Guderne* (i A1) forekom i Forbindelse med Opfyldelsen af Forældrenes Ønske om, at Gr. i 1807 skulde komme hjem til Udby, altsaa i Skildringen af en lignende Situation som den Gr. befandt sig i det meste af 1810.

Skønt en Del af Gr.s Rettelser i A2 betyder stilistiske Forbedringer af A1-Texten, er det samlede Resultat af Omarbejdelsen noget forstemmende. Spaltningen i et Afskedsmotiv og et Skovgaardparti er blevet endnu mere iøjnefaldende, efter at Omtalen af de to primære »Baand«, der bandt Gr. til Egeløkke, Carl og Constance, næsten helt

¹²⁾ Nordisk Mythologi, 1808, US, I, p. 251 + Fodnote. Gr. havde allerede i Afhandlingen »Om Videnskabelighed og dens Fremme«, Minerva, Marts 1807, hentydet til Vennens Skæbne ved i en Fodnote at rejse følgende Spørgsmaal: »hvor vidt kan en Forfatter, efter de gældende Love for Trykkefriheden, ansees strafskyldig ved at dadle en afdød dansk Konge? Spørgsmaalet er ikke uvigtigt for Nordens Historie, og sikkert var det at ønske, vi herom havde en nøiagtig Bestemmelse, hvormed Historie-skrivere sikredes for imod sin Villie at paadrage sig Tiltale.«

Om senere Udtalelser af Gr. om Skovgaard se Grundtvig-Studier 1953, p. 111.

¹³⁾ Kvædlinger, 1816, p. 14, Fodnote (PS, I, p. 17, Fodnote).

er gledet ud af Digtet. Selv den lille Naturbeskrivelse, der indleder Skovgaard-Afsnittet, er forkortet. De fortrolige Ord til Dalene, Højene, Skoven og Havet: »Med Eder jeg delte min Gammen / For Eder jeg klaged min Nød / I nærede dæmpede Flammen / I skued mit Liv og min Død« — er slettet. Man faar ikke at vide, hvorfor Afskeden med Egeløkke maatte føles saa bitter og betydningsfuld for Digteren.

Gr. indsaar vistnok snart efter Affattelsen af A2, at Afskedsdigtet i den reviderede (og barberede) Form ikke kunde staa alene, men maatte oplyses ved et (eller flere?) Digt(e), der dokumenterede, hvad Egeløkke havde betydet for hans sjælelige Udvikling. Han fattede derfor Planen om en *lille Digtreds om Egeløkke*, hvori han i et (eller flere) Digt(e), der skulde komme før Afskedsdigtet, vilde sige mere om Baggrunden for det vanskelige Opbrud i 1807. Et Vidnesbyrd herom er den saakaldte B-Text, hvis første Udkast er fuldstændig bevaret (hvad man ikke tidligere har bemærket).

Om Gr., da han udformede B-Texten, har søgt til sine Dagbøger for bedre at kunne genfremstille sine Tanker og reproducere Stemningen fra Trængselstiderne paa Egeløkke, skal være usagt. Bemærkelsesværdigt er det imidlertid, at man i hvert Fald to Steder i hans sparsomt bevarede Dagbogsmateriale (US, I, p. 88 og 93—94) finder et med B-Texten beslægtet Billede af Digteren som en Bold for Havets Bølger, bundet til »Naturens fremadgaende Kæde«, hvis Led veksler mellem Storm og Stilhed. —

Planen om den lille Egeløkke-Digtreds røber sig i den trelede Overskrift, han gav B-Texten. Øverst anbragte han Aarstallet 1807, den nye Betegnelse paa den større Cyklus om Rejsen Sommeren 1807. Derefter fulgte i en særlig Linje Ordet *Egeløkke*, og endelig i en særlig Linje Navnet paa Egeløkke-Digtkredsens første Digt: *Strandbakken ved Egeløkke*. Der kan ikke være den ringeste Tvivl om, at Overskriftens anden Linje, Navnet *Egeløkke*, angiver Titelen paa *det første Afsnit* af den Digtrække, der nu har faaet Fællesbetegnelsen 1807.

Navnet paa det første Digt i Kredsen har forstaaeligt nok fristet til den Antagelse, at dette Digt var tænkt som en helt ny Udformning af (eller Erstatning for) A1-A2-Digtet. Det er jo det Navn, under hvilket Afskedsdigtet — i sin endelige Form — blev offentliggjort i »Saga«. Men B-Texten var ikke fra Gr.s Side tænkt som en Erstatning for A1-A2-Texten. Det er tænkt som en Optakt til den lille Digtreds om Egeløkke, en Skildring af Naturen og dens Samspil med hans egen urolige og vekslende Sindsstemning under Opholdet paa den langlandske Herregaard. *Det er et helt nyt Digt*,

han vil skrive. Dette fremgaar ogsaa af den bevarede fuldstændige B-Text.

(Bl. 122—123.)

1807.

Egeløkke.

Strandbakken ved Egeløkke.

Herlig mangfoldige Syn
 Ud over speilglatte Flade!
 Thuro og Taasing og Fyn
 Skuer jeg her fra mit Stade;
 Bag mig den venlige Gaard
 Med sine Mure saa hvide
 Krandsset af Skovene staar
 Lun med de Bakker ved Side
 Lys mod det bølgende Hav.
 Mellem de Lande saa skønne
 Flyder det rolige Vand;
 Deilig sig Øerne grønne
 Løfte i blaalige Strand.
 Træerne stande saa stille,
 Fuglene tie saa kvær
 Dog monne Smaabølger trille,
 Afbilde Tidernes Færd.
 Derfor o Hav, naar du bruser,
 Og naar dig smaaligen kruser
 Sagtelig viftende Vind,
 Skjalden dig elsker saa saare,
 Vove og rullende Baare
 Tale saa kløgtig til Sind.
 Sol sig bag Sky monne dølge
 Stormene mødes med Brag,
 Da monne brusende Bølge
 Skibene splintre til Vrag
 Egene knage og knækkes
 Alle Smaafugle forskrækkes
 Skjule sig dybt udi Skov.
 Sørgelig skride de Dage,
 Dage som Nætter i Gru
 Saa kommer Solen tilbage,
 Bølgerne bruse endnu,
 Men over Søen saa død,
 Over de kullede Stød
 Lystelig Fuglene sjunge;
 Bølgerne lyde paa Sang
 Hemme den ilende Gang
 Hviske med lallende Tunge
 Derom de hviske i Løn
 At de som Fugle vil sjunge

Vinden mon høre den Bøn,
 Løser og brat deres Tunge
 Høiere mumle de nu,
 Fuglene tie saa bange,
 Siden de høre med Gru
 Brølen istedenfor Sange.
 Saa under Nornernes Vold
 Alt som urolige Bølger
 Stadelig Old efter Old
 Stormende, hviskende følger.
 Ret som i Tiderne lange,
 Saa udi Dagene faa
 Underligt monne det gange
 Alt efter samme Attraa,
 Hver som sig rører i Live
 Krøniken monne beskrive
 (afbrudt)

(Fortsat Bl. 25 r:)

[Thi som i Tiderne lange
 Saa udi Dagene faa]
 Vove, du triller endnu,
 Jeg monne trille som du,
 [Thi som i Tiderne lange
 Gaar det i Dagene faa]
 Hver som sig rører i Live,
 Nødes den Kreds at beskrive
 Tit mellem Vugge og Grav.
 Naar vi til Verden mon komme,
 I os en Verden fremstaar
 [Og naar vor Vandring er omme]
 Naar vore Timer er omme,
 I os en Verden forgaar.
 Gid vi os saa maatte røre
 Udi den løbende Tid
 At naar vi Varselet høre
 For Elementernes Strid
 Ei vi som Voverne trille,
 Stinke som raadnende Lig
 Men fra det Dybe og Stille
 Sukke, o Fader, til dig.

(Herefter tre ubeskrevne Sider).

B-Textens Haandskriftoverlevering kræver nogle Kommentarer. Som angivet ved Gengivelsen findes Digtets første 58 Linjer i Fasc. 386, fol. 122r—123r, hvor Texten brat er afbrudt (fol. 123r har et blankt Stykke forneden). Resten af Digtet findes fol. 25r, der er et blaåt Oktavark, hvis sidste tre Sider er ubeskrevne. Det bærer Ørholms Kongevandmærke (Fr. VI). Papiret med Begyndelsen (fol. 122 ff.) er af samme Kvalitet og Udseende. Her findes bevaret to Ark, som tilsammen har udgjort et Læg (fol. 122r — 125v), der i Fasciklen er heftet sammen med en Knappenaal. Sammenhæftningen har imidlertid bragt Uorden i den opr. Rækkefølge af Læggets Blade. Gr.

har i første Omgang kun benyttet Lægget til de første 58 Linier af B. Ved en senere Lejlighed har han brugt de ubeskrevne Blade til en Del af sin Kladde til et Digt til Jonas Rein¹⁴⁾: Bl. 125r+v, 123v, 124r+v. Den besynderlige Rækkefølge viser, at Folieringen i Fasciklen er forkert. 125r har opr. været Læggets Side 1. Hermed stemmer den kendte Titel »Minder og Sagakvad«. Den har opr. staaet der alene og viser, at Gr. (formentlig efter at han havde skrevet A2, der indleledes med en lignende Forside), er begyndt forfra paa Udarbejdelsen af en Digtsamling med denne Titel, og at det nye Digt, B, nu skulde være Samlingens første.

Det er ikke muligt med Sikkerhed at datere B. Den Omstændighed, at Gr. har brugt de ubeskrevne Blade af fol. 122—125 til Rein-Digtet (April—Juni 1811) siger intet. Mere betydningsfuldt er det, at den benyttede Papiersort er en anden, end den Gr. anvender ved de bevarede Forarbejder til »Saga« (fra 1811). Man tør heraf formentlig slutte, at begge Parter af B-Texten er fra før 1811. Forsiden med Udskriften »Minder og Sagakvad« tyder paa Samtidighed med A2. Det er ovenfor paapeget, at A2 næppe kan være yngre end Juni 1810, og at Titelbladet »Minder og Sagakvad« kunde tyde paa, at der for A2's Vedkommende maatte være Tale om et Forarbejde til den havarerede store Nytaarsgave, der skulde have været udkommet i 1810. Det samme gælder da rimeligvis ogsaa B-Texten.

En anden Ting er, at der maaske kan være hængaet nogen Tid mellem Udformningen af de første 58 Linjer af B og Resten af Digtet (fol. 25). Baggrunden for denne Formodning lader sig bedst belyse efter en kort Oversigt over B-Textens Indhold:

- 1: Udsigten fra Strandbakken.
- 2: Digteren bekender sin Kærlighed til Havet, fordi det afspejler Tidernes Færd og i sin Vekslen mellem Storm og Stille taler saa kløgtigt til Sindet.
- 3: Det store Vekselstil i Naturen, en Kamp mellem Solen og Vinden og mellem Fuglene og Bølgerne.
- 4: Det samme Vekselforhold spores i Historien og i det enkelte Menneskes Liv.
- 5: Digteren føler sig selv som et Offer for denne af Naturen bestemte Skæbne. Det enkelte Menneske er som en Microcosmos, der maa følge den store Verdens Rytme mellem Storm og Stille.
- 6: Tanken om Menneskets Død fører ud i en eskatologisk Betragtning (med Mindelser fra Peters 2. Brev, 3, 10, Elementernes Strid) og en Bøn til Faderen, om at »Vi« til den Tid har sejret i den store Strid og vundet Roen og Dybden.

Gr. er under Udarbejdelsen af dette fuldførte, men ingenlunde fuldendte, Digt stoppet op ved Slutningen af Afsnit 4. (Her slutter Ms. fol. 122—123r). De to sidste Linjer:

Hver som sig rører i Livet
Kroniken monne beskrive

¹⁴⁾ Man har længe, takket være en Omtale hos Claus Pavels (Dagbog 1812, p. 17), vidst, at Gr. sendte Rein et Takkedigt i 1811, men ikke kendt selve Digtet. Et fuldstændigt Udkast til Digtet findes (spredt) i Fasc. 386. Det vil af mig blive offentliggjort i en større Sammenhæng og nær-

har øjensynlig voldt Skjalden svære Kvaler¹⁵⁾. Ved at indføre *Krøniken* bringer han sig selv ind paa et Spor, der rummer frygtelige Fristelser for hans Associationer. For at fortsætte Digtet efter dets Plan maa han slette eller ændre disse Linjer. Han gør øjensynlig begge Dele. Selvom han ikke har slettet de to Linjer i Ms., kan man ikke tænke sig dem bevaret paa samme Plads i det færdige Digt. De dukker da ogsaa op (i ændret Form) i *Fortsættelsen* af Digtet (fol. 25):

Hver som sig rører i Live
Nødes den Kreds at beskrive
Tæt mellem Vugge og Grav.

Fortsættelsen (fol. 25) har Gr. til at begynde med villet kombinere med en Ændring af de fem sidste Linjer af Begyndelsen (fol. 123r). Linjen: »Ret som i Dagene lange« søges to Gange ændret til »Thi etc.«, men faar øjensynlig Lov til at staa i sin første Form og paa sin oprindelige Plads.

III.

Hvad har Gr. villet med dette Digt, som skulde anbringes som Indledningsdigt til Egeløkke-Kredsen? For det første give en præcis Skildring af Stedets Natur og Beliggenhed. Det bliver de berømte første 17 Linjer, der — med faa Ændringer — senere gik over i den endelige Udformning af Afskedsdigtet. Dernæst i et naturromantisk Digts Klædebon skildre sit eget af Stedet mærkede uroligt skiftende Sind. Den direkte Bekendelse magtede Gr. endnu ikke at give poetisk Form. Kun i en enkelt Linje dristede han sig frem med sit Jeg:

Vove, du triller endnu,
Jeg monne trille som du.

Nogen lykkelig poetisk Frembringelse er denne Verslinje ikke. Og dog er den Textens vigtigste, den dybt personlige Erkendelse, som ligger til Grund for Digtet, og en Forberedelse til den rette Forstaaelse af det (eller de) Egeløkke-Digt(e), der skulde følge efter.

Det romantiske Præg spores ogsaa deri, at Digteren baade nævner Nornerne og Faderen. Man kan iøvrigt meget vel fristes til i den fromme Slutning blot at se en Reminiscens af Ewald-Tidens og Førromantikens Naturlyrik. Og dog er der noget nyt i denne tilsyne-

mere kommenteret. Det kan med nogenlunde Sikkerhed dateres til April—Juni 1811. Se ogsaa Steen Johansen: Bibl. IV, p. 19.

¹⁵⁾ Gr.s Vanskeligheder ved at komme videre kan maaske ogsaa aflæses deraf, at han, der sandelig aldrig ødslede med sit Kladdepapir, kæmper sig til Afslutningen af Digtet paa et nyt Læg!

ladende obligate Paaberaabelse af Gud: Allusionen til Stedet i Peters Brev. Det er muligvis her første Gang, vi et Digt af Gr. møder en direkte Hentydning til Skriftens Ord. Noget nyt var i Frembrud. Men i Hovedsagen havde hans aandelige Situation ikke forandret sig i Tiden fra 1807 til Foraaret 1810. Det Suk efter Ro og Forankring i det Dybe, der lyder fra Digtet, kom — nu som før — fra et stormfyldt Indre.

Baade A2 og B fremtræder som uafsluttede Optakter til en Samling »Minder og Sagakvad« (det første med 1½ Digt, det andet blot med eet). I Grundtvig-Arkivet findes intet Spor, der vidner om nogen direkte Fortsættelse af disse Tilløb. Gaar man ud fra, at de begge stammer fra Foraaret 1810 (hvad meget tyder paa), er det ogsaa muligt at finde en Forklaring paa, hvorfor de forblev uden Fortsættelse.

Det maa anses for temmelig givet, at Gr. ikke var tilfreds med noget af Udkastene og derfor for en Tid har ladet dem ligge. Maaske har han endog følt sig afmægtig over for den Opgave, han havde stillet sig. Vi har hans egne Ord for, at hans Skribentvirksomhed var ved at gaa helt i Staa i Sommeren 1810¹⁶⁾. Jeg har engang benævnet denne Pause i Gr.s Produktion hans *kontemplative Krise*, en Betegnelse som Dr. Toldberg, der uafhængig af mig har været opmærksom paa denne Epoke, godtager i sin Disputats¹⁷⁾. Et af de faa Digte fra denne Uvirksomhedsperiode er Kvadet til Prins Christian August, der, som alt nævnet (ovenf. p. 28), betegner et Vendepunkt i Gr.s Brug af mythologisk Stof. Da Aktiviteten paany vendte tilbage, var det Historien og Forholdet mellem Historie og Kristendom, der greb ham. Intet Under, at det var *Sagakvad* og ikke *Minder*, han nu digtede, navnlig i Aarets sidste Maaneder, da han gennem Rahbeks Historiske Mindesange (udkommet September 1810) havde lært Sorterups Heltedigte at kende¹⁸⁾. Et Ark af en Renskrift til Elegien om Villemoes, med Rettelser paa Grundlag af Textformen i Rahbeks nysnævnte Antologi, og med Paginering 35—38 synes at være det eneste bevarede Levn af et nyt Forsøg paa at redde Planen om en større Nytaarsgave i Land¹⁹⁾. Arket stammer formentlig fra Oktober-November 1810.

Hvad de tabte Dele af Ms. kan have indeholdt, kan man kun gisne

¹⁶⁾ jf. det Brudstykke »Fra Efteraaret 1810«, som er offentliggjort i US, II, p. 29 ff., hvori Gr. skriver om Sommeren 1810: »I den hele Sommer laae jeg ligesom i Dvale etc.«

¹⁷⁾ Helge Toldberg: Grundtvigs symbolverden, p. 12.

¹⁸⁾ jf. Holger Begtrup: Grundtvigs kristelige Opvækkelse, p. 28 og min Afhandling om Villemoesdigtene i Fem danske Studier, 1934, p. 15 ff.

¹⁹⁾ Fasc. 386, fol. 126—127.

om. Men det ligger nær at tro, at der er en Forbindelse mellem dette Ms. og Digtene i de to *smaa* Samlinger, »Idunna« og »Nyttaarsnat«, som Gr. kun med Nød og næppe fik færdige, inden Aaret randt ud²⁰⁾. Ingen af disse Samlingers Digte lader sig betegne som *Minder*. Derimod er *Sagakvad* en Betegnelse, der dækker de fleste og de bedste af Digtene.

Alt i alt tyder disse Kendsgerninger paa, at Planen om en Kreds af (personlige) Mindedigte er gledet helt i Baggrunden under og efter den kontemplative Krise i Sommeren 1810. Først ud paa Sommeren 1811 fattede Gr., under svar Kamp med sig selv, Beslutningen om at udgive sine Mindedigte, vel at mærke i en ny, kristeligt præget Iklædning.

En mere indgaaende Skildring af denne Udvikling vil fremkomme i en større Sammenhæng. Her maa det være tilstrækkeligt at nævne, at der fra denne Omarbejdelse af Mindedigterne kun er bevaret Fragmenter af nogle af de Tildigtninge til B-Texten, der forandrede denne til Digtet »Havet« (Fasc. 386, fol. 23r—24r, i det store og hele svarende til PS, I, 363,9—364,1). Dette Ms. er skrevet paa blaåt Ørholmpapir med Vandmærke Ø & N, en Papiersort, der afløste Papiret med Kongevandmærke i 1810, og som først dukkede frem i Gr.s Manuskripter o. 1. November 1811²¹⁾. I Betragtning af, at »Saga« udkom 23. December 1811, og der dog skulde nogen Tid til at sætte og trykke denne 180 Sider store Bog, kunde alene Vandmærket (om Dateringskriteriet er holdbart) tyde paa, at Omdigtningen af B til »Havet« har været noget af det sidste, som Gr. har foretaget sig, inden Bogen gik i Trykken. Herpaa tyder ogsaa andre Forhold. De ubeskrevne Dele af Lægget med Udkast til Tildigtningen til B (fol. 24r—24v) har Gr. brugt til Udkast til den store Fortale til »Saga«, der som alle Fortaler af Gr. formentlig er skrevet til allersidst. (Den trykte Fortale er dateret 24. November 1811). Maaske er det heller ikke uden Sammenhæng hermed, at Digtet »Havet«, hvis Urform, B, opr. hørte med til 1807-Digtene, er anbragt langt bag i Bogen (p. 142—148) og adskilt fra hele Kredsen af Mindedigte, *Udby Have* og *Brudeverset*²²⁾ til P. Blicher og D. Kornbeck indbefattet.

Det er fristende — ud fra alle disse Forhold — at slutte, at Gr.

²⁰⁾ jf. Gr.s Bemærkning i Forordet til Digtene i »Nyttaarsnat«: De vare bestemte til en af mig besorget Nytaarsgave; men da der fattedes baade Tid og Rum, fandt jeg det ogsaa ret passende at udgive dem for sig selv. (Cit. efter PS, I, p. 272).

²¹⁾ Toldberg: Dateringskriterier i Grundtvigs håndskrifter Nordisk tidsskr. f. biblioteksvæsen, 1946, p. 112, cf. Gr.-Studier, 1949, p. 80, Fodnote.

²²⁾ Brudeverset bærer (Bryllups-)Datoen 16. Oktober 1811 og er næppe digtet ret længe forinden.

oprindelig ikke havde tænkt sig at medtage B i »Saga«. Og Begrundelsen ligger ligefor. Da Gr. var blevet enig med sig selv om at udgive de gamle Mindedigte (i en (delvis) fornyet Form), maatte han tage Stilling til det Problem, som han ikke havde faaet klaret i Foraaet 1810, hvorledes Samlingen skulde opdeles og indledes. Han bevarede den gamle Forsidetitel: »Minder og Sagakvad«, og den Hovedinddeling af de ældste Digte efter Aarstallet for de omhandlede Begivenheder, som allerede kan spores i Overskriften til B. (Blot skrev han Aarstallene med Bogstaver, ikke med Tal som i B). Men Tanken om en Egeløkke-Digtkreds (omfattende to el. flere selvstændige Digte) lod han falde. Ved at betragte A2 og B, nu da han var kommet deres Tilblivelse noget paa Afstand, har han opdaget, at det rette Indledningsdigt til Mindekvadene fra 1807 kunde skabes paa Grundlag af A-Texterne, vel at mærke, naar man brugte B's indledende, naturbeskrivende Afsnit som Optakt til Digtet. Brugen af B's Indledning medførte iøvrigt, at det endelige Digt overtog B's Titel. Dog bør det noteres, at Gr. i Indholdsfortegnelsen til »Saga« benævner Digtet »Egeløkke Strandbred«, vistnok et Vidnesbyrd om, at Gr. en Overgang har tænkt sig denne Titel paa det endelige Digt.

Men da Gr. havde berøvet B den henførte Skildring af Egeløkkets dejlige Beliggenhed, havde han plyndret Texten for det meste af dens Poesi. Det vilde være meget forstaaeligt, om han i første Omgang opgav ethvert Haab om at faa noget ud af de sørgelige Rester. Noget Egeløkke-Digt kunde det i hvert Fald ikke blive. Og den Uro i Sindet og indre Kamp, han havde søgt at skildre i naturfilosofiske Vendinger, havde han nu Mod, Kraft og Oplevelsesfylde til at give et mere direkte og for ham nok saa karakteristisk digterisk Udtryk.

Alligevel tog Gr. til sidst — efter al Rimelighed først da Afskedsdigtet havde faaet sin klassiske Form — Resterne af B op til Revision. Han rettede Texten op med æstetiske Forbedringer og tilførte de oprindelige Partier nye Linjer. De Linjer, Frederik Nielsen henlyder til:

Smerter os rense og ryste
 Kærlighed sjunger saa sødt;
 Naar vi ved Muld os forlyste
 Da er det aandige dødt.

er f. Eks. en *Tildigtning* til den oprindelige B-Text.

Men Hovedvægten lagde Gr. paa en Udfoldelse af det eskatologiske Tema fra Peters Brev, som i B kun var antydnet (Se især PS, I, p. 362—363). Det førte ham over i den revsende og moraliserende Tone, som han sandt nok havde brugt paa Langeland (baade i Prædikenerne og i »Maskaradeballet«), men som spores igen i senere

Digte (f. Eks. allerede »Brudeverset«, ^{16/10} 1811). I et af de tildigtede Afsnit forekommer Udbruddet: »Giv Bibelen hid«. Men det kan, som det vil forstaaes af denne Undersøgelse, ikke tages som Udtryk for et Stadium paa Gr.s Vej til den endelige Udformning af Strandbakke-Digtet, saa sandt som det ikke stod i den oprindelige B-Text og efter alt at dømme hidrører fra en Tid, da Digtet »Strandbakken ved Egeløkke« havde faaet sin endelige Form.

Hvad dette Digt angaar, mener jeg, at Dr. Nielsen i for høj Grad reducerer dets Afhængighed af A-Formerne. To Steder i sin Afhandling (p. 513 og 517) skriver Dr. Nielsen, at der i den endelige Udformning af Digtet ikke bliver mere end een Strofe tilbage af A-Texten, Digtets sidste, hvori Gr. lover Haven, »Du nyfødte Spæde«, at »komme igen før Du sover / Og sige Dig kærlig god Nat«. Men p. 517 fn. skriver Dr. Nielsen, at Gr. af B blot benytter »de indledende 17 linier og af A1 og A2 nogle linjer til de to sidste strofer«. Dette sidste er mere korrekt omend ikke fuldt dækkende.

Nærmere den haandgribelige Sandhed kommer man, naar man hævder, at Gr. benytter A-Texterne til de *tre* sidste Strofer. Den trediesidste Strofe indledes med disse Linjer:

Mægter — ak ja, naar jeg kunde
Slide de Baand, som mig bunde
Stand, som her udi Kveld,
Ene med Gud og mig selv
Ak, men jeg stedes i Vaande,
Naar ei den susende Vind
Køler den kaaglende Aande,
Før den omvifter min Kind.

Linjerne maa sammenholdes med A-Texternes Afsnit 4, hvor det hedder:

Borte er Alt som mig bandt
Rask jeg maa gaa, jeg maa ile
Medens den susende Vind
Køler den koglende Aande,
Før den berører min Kind.

Her er en direkte verbal Reminiscens, som nok er værd at tage med i Betragtningen. I A-Texterne har den unge oldtidsbegeistrede Diger paakaldt den As eller Jette, der har flettet de Baand, som binder ham til Stedet, og følt sig bønært. I det færdige Digt føler han Kraften til at slide sig fri, naar han er ene med Gud og sig selv. Men i begge Versioner erkender han sin Svaghed, naar den jordiske Skønhed frister ham ved sin Nærhed.

Hele Digtets Slutning er en kraftig Sammentrækning og revideret

Udformning af A-Texten. Dets Begyndelse derimod en næsten uændret Gengivelse af B's første 17 Linier. Med et suverænt Greb har Gr. forenet de to adskilte Digte (fra Foraaret 1810), der skulde have udgjort hver deres Part af Egeløkke-Digtkredsen. Forbindelsen udgøres af det store bekendende Afsnit, der, som Dr. Nielsen saa smukt har paavist det, er præget af den »ro, hvormed han overskuer sin situation i 1807«, den Ro, der i 1811 fulgte oven paa Vinterens Krise.

Dette store Midterafsnit, der ikke blot rummer et biografisk Stof, som er velegnet til Gymnasieundervisning, men ogsaa menneskeligt gribende Bekendelser og Passager af stor kunstnerisk Skønhed, er sandt nok en helt ny digterisk Frembringelse. Et Digt i Digtet. Planen om en Egeløkke-Digtkreds er i nogen Maade blevet virkeliggjort i det store Poem. Markante Rester af B og A staar paa Fløjene, og et nyt »Digt« om Gr.s aandelige Gennembrud i Egeløkke-Aarene er skudt ind som »Kredsen«s centrale Parti.

Men tilmed er det, som man fornemmer en Genklang af baade B og A i det store Bekendelsesafsnit. Jeg aner i Afsnittets Slutning (»Stedse den sukker og trænges etc.«) en Forbindelse med B-Textens fromme Udgang med den eskatalogiske Længsel (der ikke — som senere i »Havet« — blev forceret frem ved Drøn af Dommegsbasunerne). Og det forekommer mig, at der en Sammenhæng mellem A-Textens Afsnit 4: »I yndige Høje og Dale etc. . . .« og den Fortsættelse, Gr. gav den fra B laante Indledning:

O, her er deiligt at være!
 Det jeg saa mangel en Stund
 Fandt hos de Bølger saa kære,
 Her, som og hisset i Lund . . . etc.

Det nye heri er den moralske Vurdering af Skønheden: »Ak! men de Vise jo sige: / Giftig er Blommernes Duft«, og Digterens bitre Erkendelse af, at Vismændene taler Sandhed. Denne Erkendelse, der er en Forudsætning for det færdige Digts store Konfession, havde Krisen 1810—11 bragt Digteren.

Digtet maa have faaet sin klassiske Udformning i Sommeren 1811 efter Gr.s endelige Hjemkomst som Kapellan til Udby. Han skriver i Tilegnelsesdigtet »Til Saga« om Nytaarsgavens Digte:

Alle groed de mit Hjerte nær,
 Næsten alle i min bedste Sommer . . .

Og ingen kan vel være i Tvivl om, at Sommeren 1811, der bragte ham tilbage til Barnetroen og Barndomshjemmet, og som mod sin Slutning bragte ham Lise Blicher til Fæstemø, ved Aarets Udgang maatte staa for Gr. som den bedste Sommer.